

ASPEKTY RODINNÉHO PODNIKANIA V SR V POROVNANÍ S VYBRANÝMI ŠTÁTMI EÚ

ASPECTS OF FAMILY BUSINESS IN THE SLOVAK REPUBLIC IN COMPARISON WITH SELECTED EU COUNTRIES

Romana Hricová – Renáta Madzinová

Abstract

Family business has specifics that companies founded by partners without family ties do not have. A typical feature of family business is that family members participate in the ownership and management of a family company. Family businesses try to keep the business on the market for a longer period of time, i.e. not to limit business to the productive age of one generation, but to continue the business and pass the business on to the next generation.

While family business is a pillar of business abroad, the term "family business" is not yet defined in Slovak legislation. However, as the experience and needs of family businesses show, it is necessary that the definition of a family business is also included in the Slovak legislation, as the current legislation does not reflect the specifics associated with this type of business.

The article discusses the reasons why the legislation on family business, family trade in Slovakia should be adopted. It compares the Slovak legislation with selected EU countries - specifically with the Czech Republic, Italy and Malta, which have an advantage over Slovakia in the legislative field and can be an inspiration for economists and legislators in Slovakia.

Key words: rodinné podnikanie, rodinný podnik, legislatíva, generačná výmena

JEL Code: J24, J62

Úvod

Označenie rodinný podnik alebo rodinná firma, či rodinná živnosť sa využíva na celom svete. Existuje však len málo krajín, kde sú tieto pojmy, alebo aspoň jeden z týchto pojmov, definované a právne ukotvené. Preto si pod pojmom rodinný podnik, firma, živnosť môžeme predstaviť takmer čokoľvek. Rodinná firma sa často spája s dvoma významami:

- Ide o **obchodnú korporáciu**, ktorá je vo vlastníctve niektorého z členov rodiny a jeden alebo viac členov rodiny má v korporácii rozhodujúci vplyv.
- Ide o **označenie závodu**, všetkých zložiek podnikania, ktoré patria rodine alebo niektorým členom rodiny. (Servus et al., 2018)

Téma rodinného podnikania nie je ani na Slovensku nová. Najviac právnických subjektov vzniklo na prelome 80. a 90. rokov 20. storočia, kedy vzniklo takmer 150 tis. podnikateľských aj nepodnikateľských subjektov, ktorým bolo pridelené identifikačné číslo organizácie (IČO). Z nich takmer 120 tis. bolo spoločností s ručením obmedzeným a živností. Mnohé z týchto subjektov boli založené rodinnými príslušníkmi a tak dnes podľa zdrojov Ministerstva hospodárstva SR (MH SR) má viac ako 30 % rodinných podnikov 20 rokov a ďalších viac ako 30 % má 10 rokov. Pritom samotné rodinné podniky sú špecifické tým, že ich postavenie na Slovensku nie je definované a na druhej strane, že sú v svojej podstate vyhranené rodinnými väzbami, ktoré chcú aktéri udržať. (Hricová, Madzinová, 2020)

Hoci sa o rodinnom podnikaní intenzívnejšie diskutuje od roku 2013, stále chýba jeho základné vymedzenie. MH SR v rámci medzirezortného pripomienkového konania k návrhu zmeny Živnostenského zákona v septembri 2020 navrhlo aj definovanie pojmu „rodinná živnosť“, avšak predkladaný návrh na zavedenie rodinnej živnosti nebol na rokovaní vlády v decembri 2020 schválený. Rodinná živnosť by mala byť podľa MH SR definovaná v rovnakej podobe ako v roku 2019 navrhol Slovenský živnostenský zväz (SŽZ) a podobne ako je rodinná živnosť definovaná v ČR, a to *„rodinná živnosť je podnikanie, na ktorom sa svojou prácou alebo majetkom podieľajú najmenej dvaja členovia rodiny a najmenej jeden z členov tejto rodiny je držiteľom živnostenského alebo iného obdobného oprávnenia alebo je oprávnený podnikat' z iného dôvodu.“* (Vznesené pripomienky v rámci medzirezortného pripomienkového konania k Živnostenskému zákonu.) V súvislosti s rodinným podnikaním MH SR upresňuje, že *„za člena jednej rodiny sa považuje spoločne pracujúci manželia alebo aspoň jeden z manželov spoločne pracujúci s ich priamymi príbuznými alebo spoločne pracujúci súrodenci a ich priamy príbuzný.“* (Vznesené pripomienky v rámci medzirezortného pripomienkového konania k Živnostenskému zákonu.)

1 Rodinné podnikanie vo vybraných krajinách

Hoci otázku rodinného podnikania riešia viaceré krajiny, právne je rodinné podnikanie v krajinách EÚ definované zatiaľ iba v Českej republike, Taliansku a na Malte, čiastočne v Španielsku. Pojem rodinná živnosť je upravený iba v Českej republike. Problém rodinného podnikania ako podniku jednotlivca alebo spoločnosti diskutuje viac rokov v Taliansku. Preto

je nasledujúci text zameraný na rodinné živnosti v Českej republike a základné znaky rodinného podnikania v Taliansku a Malte.

1.1 Rodinné podnikanie v Českej republike

ČR patrí medzi štáty, kde sú rodinné podniky jasne definované. Základ schválenej definície pripravila do schvaľovacieho procesu Asociácia malých a stredných podnikov a živnostníkov ČR (AMSP ČR) už na konci roku 2017.

Uznesenie vlády ČR zo dňa 11. mája 2020 č. 535 stanovilo, že „rodinným podnikom je rodinná obchodná korporácia alebo rodinná živnosť“.

1) Rodinnou obchodnou korporáciou je obchodná korporácia, v ktorej je nadpolovičný počet spoločníkov tvorený členmi jednej rodiny a aspoň jeden člen tejto rodiny je členom jej štatutárneho orgánu. Rodinná obchodná korporácia môže byť aj obchodná korporácia, v ktorej členovia jednej rodiny priamo alebo nepriamo vykonávajú väčšinu hlasovacích práv a aspoň jeden člen tejto rodiny je členom štatutárneho orgánu tejto obchodnej korporácie. Znak rodinnej obchodnej korporácie sú splnené aj vtedy, ak je jediným jej spoločníkom člen jednej rodiny, ktorý je súčasne členom štatutárneho orgánu, a aspoň jeden iný člen tej istej rodiny je členom jej štatutárneho orgánu, jej zamestnancom, jej prokuristom alebo členom jej dozornej rady. Za rodinnú obchodnú korporáciu sa považuje tiež obchodná korporácia, v ktorej väčšinu hlasovacích práv vykonáva v prospech jednej rodiny správca fondu alebo správca zvereneckého fondu, pokiaľ je súčasne aspoň jeden člen tejto rodiny členom štatutárneho orgánu fondu, alebo správca zvereneckého fondu.

2) Rodinná živnosť je podnikanie, na ktorej sa svojou prácou alebo majetkom podieľajú najmenej dvaja členovia jednej rodiny a najmenej jeden z členov tejto rodiny je držiteľom živnostenského alebo iného obdobného oprávnenia alebo je oprávnený k podnikaniu z iného dôvodu.

3) Za členov jednej rodiny sa pre účely rodinného podniku považujú spoločne pracujúci manželia alebo partneri (v súlade so Zákonom č.115/2006 Zb., o registrovanom partnerstve a o zmene niektorých súvisiacich zákonov, v znení neskorších predpisov) alebo aspoň s jedným z manželov alebo partnerov i ich príbuzní až do tretieho stupňa, osoby s manželmi alebo partnermi zošvagrené až do druhého stupňa, ďalej osoby príbuzné v priamej línii, alebo súrodenci. Ak je medzi nimi osoba, ktorá nie je plne svojprávná, zastupuje ju pri hlasovaní zákonný zástupca, pokiaľ je nepĺnoletá, inak opatrovník. (Uznesenie vlády ČR, 2020)

Definovanie pojmu rodinný podnik v ČR nebolo samoúčelné. Cieľom je predovšetkým účelná podpora a pomoc rodinným podnikom. AMSP ČR odhaduje, že

definícii rodinného podnikania bude zodpovedať viac ako 70 % malých a stredných podnikov ČR (viac ako 924 tisíc). Od 1. marca 2020, kedy AMSP ČR spustila dobrovoľnú registráciu rodinných podnikov, sa ich denne registrovalo priemerne 10 za týždeň a v poslednom augustovom týždni 2020 ich bolo zaregistrovaných 300. (AMSP ČR. 2020) Registrácia je spoplatnená v sume 200 – 3 000 CZK (približne 7,60 – 113,40 €) a veľkosť poplatku závisí od počtu zamestnancov v podniku. Po registrácii získa rodinný podnik osvedčenie o registrácii, ktoré je platné 3 roky a na základe ktorého môže získať viaceré výhody. Napríklad:

- zvýhodnené úvery na prevod obchodného podielu medzi členmi rodiny,
- prefinancovanie prevádzkových a investičných projektov,
- získanie bezúročného úveru,
- poskytnutie záruky za úver,
- získanie značky „Rodinný podnik“. (Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, 2020)

Minister priemyslu a obchodu ČR predpokladá, že na základe zistenia základných údajov o rodinných podnikoch bude možné zistiť napríklad ich vplyv na ekonomiku ČR, ale predpoklad je, že bude možné vypísať aj ciele štrukturálne projekty a zaviesť daňové úľavy. Vzhľadom k prvej veľkej generačnej výmene v rodinných podnikoch je predpoklad, že ČR v rámci aktivít týkajúcich sa rodinných podnikov, podporí aj prevod rodinných podnikov na zamestnancov, tzv. manažment buy-out formou zvýhodnených záruk (o podporu môžu RP žiadať od 01.04.2020). „Veľkým benefitom v procese predávania podielu podniku v rámci jednej rodiny je nulová výška dane.“ (Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR. 2019)

Pre rodinné podniky sú pripravované aj iné aktivity, ako je napríklad zavádzanie študijných programov pre nástupcov v rodinných podnikoch, propagácia rodinných podnikov (napríklad predstavenie príbehu rodinných podnikov v ČT), podpora poradenstva pre RP, podpora vedy a inovácií v RP, podpora rozvoja aktivít českých RP do zahraničia, podpora pri zavádzaní environmentálnych technológií do RP.

1.2 Rodinné podnikanie v Taliansku

Rodinné podnikanie v Taliansku je upravené v Občianskom zákonníku číslo 151/1975, v ktorom bol zavedený pojem rodinný podnik. Cieľom právnej úpravy bolo predovšetkým zabezpečiť, aby tí členovia rodiny, ktorí sa podieľajú na chode rodinného podniku, získali adekvátnu odmenu a neboli majiteľom rodinného podniku opomínaní pri odmeňovaní. Preto má člen rodiny, ktorý sa nepretržite podieľa na činnosti rodinného podniku a s ktorým nie je možné nakonfigurovať iný vzťah, právo na výživné podľa majetku rodiny. Rovnako má člen rodiny právo na podiel na majetku rodinného podniku, ako aj na podiel na likvidačnom

zostatku a goodwill a to v závislosti od podielu člena rodiny na chode rodinného podniku. Pre účely rodinného podniku sa za člena rodiny považujú okrem manžela/manželky a detí aj príbuzní druhého a tretieho stupňa.

Dlhšie trvajúca diskusia v Taliansku sa vedie okolo toho, či v prípade rodinného podniku môžeme hovoriť o podnikaní jednotlivca alebo o spoločnosti. V prospech podniku jednotlivca ako zvláštnej podobe súkromného vlastníctva svedčia minimálne tieto faktory:

1. Za záväzky, riziká, straty, bankrot nesie zodpovednosť majiteľ rodinného podniku.
2. Majiteľ rodinného podniku má povinnosť zdať 51 % zisku spoločnosti.
3. Ostatní členovia rodiny zdaňujú maximálne 49 % zisku rodinného podniku a to v závislosti od ich úlohy a postavenia v podniku.

V prospech spoločnosti, teda určitej formy kolektívneho vlastníctva svedčí to, že jednotliví členovia rodiny sa môžu podieľať ako na vedení a rozhodovaní spoločnosti, tak môžu mať v rodinnom podniku aj podiel na majetku.

Podobne ako v ČR, aj v Taliansku sa za člena rodiny, ktorý sa podieľa na chode rodinného podniku a patrí mu náležitá odmena, považuje aj člen rodiny, ktorý sa stará o domácnosť. Aby však nedochádzalo k zneužitiu postavenia takého člena rodiny, tak je to napríklad jeden z manželov, ktorý starostlivosťou o domácnosť umožňuje druhému manželovi venovať väčšiu časť jeho práce chodu rodinného podniku.

Špecifickým typom rodinného podniku je manželský podnik, ktorý je spravovaný oboma manželmi súčasne.

1.3 Rodinné podnikanie na Malte

V roku 2016 bol na Malte prijatý prvý zákon, ktorý definuje pojem rodinný podnik. Rovnako ako v ČR, aj Malta registruje rodinné podniky za účelom zlepšenia ich postavenia na trhu. Preto rodinný podnik, ktorý sa chce ako RP registrovať, musí spĺňať určité náležitosti:

- Ak RP funguje ako spoločnosť s ručením obmedzeným, potom všetky podiely spoločnosti musia byť vlastnené (priamo alebo nepriamo) dvoma alebo viacerými vlastníkmi, ktorí sú rodinnými príslušníkmi tej istej rodiny a jeden alebo viac rodinných príslušníkov musí byť zapojených do riadenia spoločnosti.
- V prípade RP ako akciovej spoločnosti je potrebné, aby rodinní príslušníci (priamo alebo nepriamo) spoločne vlastnili 5 a viac percent z hodnoty vydaného základného imania spoločnosti.

- Ak je obchodný majetok držaný na lízing, musí byť väčšina nájomcov v nájomnej zmluve rodinnými príslušníkmi.
- O RP nemožno hovoriť, ak majú zamestnanci, ktorí nie sú rodinnými príslušníkmi a v podniku pracujú na plný úväzok nepretržite viac ako 3 roky, podiely na majetku podniku, ktorých súhrnná vydaná hodnota presiahne 10 % emitovaného základného imania spoločnosti.

Tak ako v ČR, aj na Malte nie je definovanie pojmu RP samoúčelné. Jeho cieľom je predovšetkým podpora a pomoc RP vo viacerých oblastiach s cieľom ich udržania a rozvoja v ekonomike krajiny. Registrácia a identifikovanie RP by mohlo viesť k pomoci pri generačnej výmene v RP ešte počas života súčasných majiteľov podniku, keďže takéto odovzdanie udrží podnik na trhu s vyššou pravdepodobnosťou ako pri prechode RP na novú generáciu alebo nových majiteľov až po smrti súčasného majiteľa. Generačná výmena počas života súčasného majiteľa RP má následne pozitívny efekt aj na zamestnancov, obchodných partnerov, investorov aj zákazníkov a väčšina RP tak môže úspešne pokračovať vo svojich aktivitách. (DFK Malta, 2021)

Okrem definovania pojmu rodinný podnik je rovnako významné určiť aj postavenie členov rodiny v rodinnom podniku, a to ako vo vlastníctve, tak aj v riadení podniku. Legislatíva požaduje, aby úlohy členov rodiny boli jasne definované a to vo všetkých oblastiach a aktivitách v RP.

Registrovaný RP môže získať označenie Rodinný podnik a na tomto základe získať viaceré výhody (fiškálne a daňové stimuly, výhody pri prevode podniku v rámci podniku...).

2 Problémy RP pri generačnej výmene

Rodinné podniky sú rozdielne v porovnaní s inými formami podnikov. Nedávny výskum naznačuje, že rodinné firmy majú často jedinečné vlastnosti a zdroje konkurenčnej výhody v porovnaní s nerodinnými firmami (Bratnicka-Myśliwiec et al., 2019) Pritom často existujú určité časové obmedzenia – dve, tri generácie, avšak nie je prekvapivé ani trvanie RP počas dlhého obdobia niekoľkých desaťročí. Vtedy je obvyklé, že takýto RP je nielen viacgeneračný ale existuje na princípe určitej klanovej kultúry. Vo všeobecnosti rodinné podniky majú tendenciu uprednostňovať kontinuitu pred zmenou - napriek schopnosti nadviazať na inovačné projekty - fenomén označovaný ako „inovačný paradox“ (De Massis et al., 2015). Riadenie RP má často formu mentoringu, je riadený skôr neformálne a je viazaný tradíciami a záväzkami. Toto vzdelávanie alebo prenos vedomostí je neoddeliteľnou súčasťou rastu a

rozvoja podnikateľských schopností, zručností a postojov. (Hasan, 2020). Medzi ďalšie znaky rodinných podnikov patrí, že RP: (SBA, 2018)

- kladú silnejší dôraz na kultúru a podnikové hodnoty,
- dôležité sú pre nich aj iné kritéria úspechu, nielen rast a zisk,
- rozhodovacie procesy nepodliehajú byrokracii, sú priame a rýchle,
- vyznačujú sa vyššou mierou podnikavosti,
- snažia sa o strategickejší prístup pri rozhodovaní,
- kladú zvýšený dôraz na zamestnávanie kvalifikovaných ľudí,
- častejšie riskujú.

Rodinné podniky zápasia s napätím medzi potrebou udržiavať nepretržitú a koherentnú identitu a potrebou prispôbiť sa meniacim sa požiadavkám súčasnosti alebo budúcnosti (Suddaby, Jaskiewicz, 2020). Členovia RP často stoja pred problémom, že príjem celej rodiny, prípadne jej podstatnej časti, závisí od úspechu tohto podniku. Tým, že v slovenskej legislatíve nie je RP zadefinované, problémom je aj otázka nástupníctva, ktorému podniky často nevenujú patričnú pozornosť a tým zvyšujú pravdepodobnosť ukončenia fungovania, pretože ak s nástupníctvom vyvstanú problémy, manažment zistí, že sa na výmenu začal pripravovať neskoro.

Priemerná životnosť RP aj vo svete je 3 generácie, teda cca 75-90 rokov. Iba asi 12% RP má životnosť dlhšiu a viac ako 4 generácie prežijú iba 3% RP. (PwC 2016).

Chýbajúca legislatíva a z nej plynúca definícia RP spôsobuje, že nie je možné zistiť oficiálne štatistiky o počte RP, aké staré sú tieto podniky a ani o tom, či sa v nich generačná výmena pripravuje alebo už prebehla. Pozitívnym príkladom, ako získať informácie o RP je iniciatíva v ČR, prostredníctvom ktorej sa RP nielen registrujú, ale príslušným inštitúciám poskytujú aj základné informácie o RP.

Problém generačnej výmeny je aj v zosúladiení osobných a profesijných záujmov 2 generácií, kde na jednej strane „odovzdávateľ“ chce odovzdať niečo, čo dlhé roky budoval, pre čo často podstupoval nepohodlie a čo tvorilo podstatnú a dôležitú časť jeho pracovného a nezriedka aj osobného života. Na druhej strane je tu „prijímateľ“, ktorý môže mať vlastné predstavy o svojej budúcnosti a tie nemusia korešpondovať s RP. Ešte vypuklejšie sa problém generačnej výmeny prejavuje pri RP fungujúcom vo forme živnosti. Podmienky dedenia živnosti sú upravené osobitne a podnikateľ, ktorý chce pokračovať v podnikaní na základe rodinnej živnosti potrebuje prekonať viacero rôznych prekážok. Zákon č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov ustanovením § 13 upravuje pravidlá pokračovania v živnosti pri úmrtí fyzickej osoby (živnostníka).

Predmetné ustanovenie upravuje možnosť pokračovať v živnosti dedičom živnostníka. Pokračovanie v živnosti dedičmi je potrebné oznámiť živnostenskému úradu do jedného mesiaca od skončenia konania o dedičstve. Ak však do šiestich mesiacov od skončenia konania o dedičstve dedičia nezískajú vlastné živnostenské oprávnenie, nemôžu ďalej živnosť prevádzkovať. Pozostalý manžel, ktorý bol spoluvlastníkom majetku používaného na prevádzkovanie živnosti alebo ktorý tento majetok alebo podiel na ňom nadobudol dedičstvom, môže pokračovať v živnosti aj po uplynutí lehoty šiestich mesiacov na základe živnostenského oprávnenia poručiteľa.

Okrem prípadu popísaného vyššie slovenská právna úprava neumožňuje odovzdanie živnosti zo živnostníka na inú osobu, ani ak ide o rodinného príslušníka. Príčina uvedeného obmedzenia má základ v tom, že živnostenské oprávnenie sa považuje za subjektívne právo, viažuce sa na konkrétnu osobu, ktorá pre jeho udelenie splnila zákonom požadované podmienky. V českej právnej úprave už existuje pojem „rodinná živnosť“, ktorá poskytuje čiastočne výhody spoločného podnikania viacerých členov rodiny podnikajúcich pod spoločnou rodinnou živnosťou.

Dosiahnuť prevod živnosti na inú osobu alebo iného člena rodiny je možné predajom celej živnosti zmluvou o predaji podniku. Podmienkou predaja živnosti je, aby potomok disponoval živnostenským oprávnením na svoje meno (prípadne na obchodnú spoločnosť, ktorej je vlastníkom). Ďalšou z možností odovzdania živnosti je vklad živnosti do základného imania obchodnej spoločnosti, ktorú založili potomkovia. V takomto prípade sa živnostník vkladom stal spoločníkom obchodnej spoločnosti, pričom nadobudol práva (podiel na zisku, možnosť podieľať sa na riadení obchodnej spoločnosti) a povinnosti spoločníka.

Komplikovaný a zdĺhavý proces odovzdanie RP či rodinnej živnosti nastupujúcej generácii môže byť jedným z dôvodov prečo nová generácia v podnikaní nebude pokračovať a dá prednosť vlastnému, novému podniku alebo zamestnaniu. Pre generáciu Z a Milleniálov, ktorých pracovné nastavenie nekorešponduje s pracovným nasadením súčasnej generácie podnikateľov môžu byť komplikácie jasným signálom k tomu, ako sa podnikania vzdať a nepokračovať ani v dobre rozbehnutom RP či rodinnej živnosti.

Ako celoeurópsky problém v rodinnom podnikaní sa javí zavádzanie inovatívnych procesov, preto nastupujúca generácia by mala dbať na adekvátne vzdelanie v tejto oblasti, nakoľko sa postupne prechádza viac do virtuálneho sveta a spoločnosť sa digitalizuje. Rýchly posun bol zvlášť za obdobie posledných 2 rokov, kedy celosvetová pandémia Covid-19 výrazne urýchlila využívanie online priestoru. Preto sa znalosti v oblasti digitálnych zručností stávajú konkurenčnou výhodou a nezvládnutie procesu digitalizácie môže ohroziť podnik bez

ohľadu na jeho sídlo, odvetvie prípadne veľkosť. Ukazuje sa, že je potrebné, aby aj RP premýšľali v dlhodobom horizonte, sledovali trendy nielen v predaji/službách ale tiež napr. vývoj na pracovnom trhu. Vývoj posledných rokov ukazuje, že na Slovensku je napr. nedostatok IT špecialistov, ale nedostatok odborníkov je charakteristický aj pre iné oblasti hospodárstva – napr. zdravotníctvo, logistika, nehnuteľnosti a tiež v niektorých konkrétnych povolaniach – napr. elektrikári, vodiči, cukrári, kuchynský personál. Pritom práve niektoré z týchto kvalifikácií sú typické pre RP.

3 Návrhy na zlepšenie RP na Slovensku

Rodinné podnikanie na Slovensku zatiaľ (august 2021) nemá svoju definíciu, a to ako v legislatíve, tak ani v manažmente či ekonomike. Nemáme vžitý spôsob fungovania a existencie RP, nepoznáme ich správanie. Nevieme akou mierou sa podieľajú na chode spoločnosti a či je možné im nejakým spôsobom pomôcť (legislatívne, daňovo, odvodovo).

V rámci rodinného podnikania je potrebné osobitnú pozornosť venovať rodinnej živnosti. Zriadenie inštitútu rodinnej živnosti si vyžaduje definovanie:

- **postavenia** jednotlivých členov rodiny, ktorí sa budú aktívne podieľať na rodinnom podnikaní, rodinnej živnosti (zamestnanec, manažér, spolujateľ),
- **povinnosti a zodpovednosť** jednotlivých členov rodiny vzhľadom na ich postavenie v rodinnej živnosti/rodinnom podniku,
- **odmenu za prácu** zodpovedajúcu ich postaveniu v rodinnej živnosti/rodinnom podniku (možnosť byť legálne odmenený ako iný zamestnanec rodinného podniku; príkladom môže byť Taliansko, kde sa odmena upravila v Občianskom zákonníku),
- **sociálne a odvodové zabezpečenie**, ale aj spôsob **zdaňovania** jednotlivých členov rodiny, ktorí sa na rodinnej živnosti/rodinnom podnikaní podieľajú (napríklad preddavkové platenie odvodov, daní a ich ročné vyrovnanie; zdanenie len príjmu z rodinného podnikania/rodinnej živnosti),
- **spôsob zdaňovania zisku** v rodinnej živnosti/rodinnom podniku (zisk zdaňovaný len majiteľom živnosti, alebo rozdelený aj medzi ostatných participujúcich členov rodiny; možnosť zdanenia zisku upravená napríklad ako v Taliansku),
- **možnosti dedenia** rodinnej živnosti (prístup k účtom, prevod živnosti na dedičov, ponechanie identifikačného/daňového čísla dedičom rodinnej živnosti; možnosť „vlastnenia“ rodinnej živnosti aspoň jednému ďalšiemu členovi rodinného podniku po splnení podmienok prevádzkovania živnosti).

Záver

Rodinné podniky vo všetkých krajinách sveta vznikajú, fungujú a zanikajú bez ohľadu na to, či je ich postavenie v danej krajine legislatívne upravené alebo nie. Aj keď viaceré krajiny EÚ majú legislatívne vymedzený pojem rodinný podnik, v jednotlivých definíciách sa nachádzajú ako spoločné tak aj rozdielne znaky RP. Pri pohľade na to, kedy boli jednotlivé definície RP prijaté, je vidieť aj zmenu v ciele a dôvode definovania RP.

Tabuľka 1: Prehľad znakov RP vo vybraných krajinách

	ČESKÁ REPUBLIKA	TALIANSKO	MALTA
DEFINÍCIA	Prijatá v roku 2020 Definovaná rodinná korporácia a rodinná živnosť	Prijatá v roku 1975 Definovaná na základe vysokého stupňa príbuzenstva , ktorí sa majetkovo a pracovne podieľajú na chode RP	Prijatá v roku 2016 Definovaná ako akciová spoločnosť, spoločnosť s ručením obmedzeným, trust alebo iná právna forma
CIEĽ DEFINOVANIA RP	Cielená podpora a pomoc RP Vytvorenie značky RP	Zabezpečiť finančnú ochranu členov rodiny , ktorí sa podieľajú na chode RP	Pomoc RP najmä pri zvládnutí generačnej výmeny Vytvorenie značky RP
INÉ	Snaha o poznanie RP (počet RP, predmet podnikania, generačná výmena, štúdium, finančná a iná pomoc)	Diskusia o tom, či RP je podnik jednotlivca alebo spoločnosť	Najviac prepracovaná definícia s cieľom udržať RP na domácom trhu a podporiť ich rozvoj a rast

Zdroj: vlastné spracovanie

Zakladatelia RP sa často trápia s problémom nielen fungovania podniku, ale aj so spôsobom a formou odovzdania podniku nasledujúcej generácii. Tá zase často nevie, ako sa s rodinným podnikom vysporiadať a aké by malo byť jej miesto v RP. Vypuklým problémom sa javí najmä **generačná výmena**, ktorá často naráža na rôzne typy byrokratických obmedzení. Zložitá situácia nastáva v štádiu **prevodu živnostenského podnikania** na novú generáciu, a to či už počas života, alebo po smrti súčasného majiteľa živnostenského oprávnenia (§13 Živnostenského zákona upravuje podmienky pokračovania v živnosti po úmrtí fyzickej osoby – majiteľa živnostenského oprávnenia). Proces pokračovania v živnosti dedičmi je síce možný, ale často priveľmi zdĺhavý vzhľadom na podnikateľské aktivity (potreba plnenia záväzkov vyplývajúcich z platných zmlúv verzus dedičské konanie; povinnosť nahlásiť ochotu pokračovať v živnosti; povinnosť splňať podmienky na prevádzkovanie živnosti). Preto by zavedenie rodinnej živnosti a následná úprava nadväzujúcich zákonov v oblasti fiškálnej, daňovej, ale aj v oblasti dedičstva, bola vítanou pomocou pre rodinné podniky, ktoré dlhodobo a úspešne podnikajú v SR.

Literatúra

AMSP ČR. 2020. V Česku už se registrovaly stovky rodinných podniků. Online. Dostupné na: <https://www.businessinfo.cz/clanky/v-cesku-uz-se-registrovaly-stovky-rodinnych-podniku/>

Bratnicka-Myśliwiec, K., Wronka-Pośpiech, M., & Ingram, T. (2019). Does socioemotional wealth matter for competitive advantage? A case of polish family businesses. *Journal of Entrepreneurship, Management and Innovation*, 15(1), 123–146.

De Massis, A., Di Minin, A., & Frattini, F. (2015). Family-driven innovation: Resolving the paradox in family firms. *California Management Review*, 58 (1), 5-19.

DFK Malta. 2021 The Family Business Act. Online. Dostupné na: <https://dfkmalta.com/newsletter/family-business-act/?frame=0>

Hasan, M., St. Hatidja., Rasyid R., A, Nurjanna, Walenta, A.S., Tahir, J., Haeruddin, M.I.M. (2020). Entrepreneurship education, intention, and self efficacy: an examination of knowledge transfer within family businesses, *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 8(1), 526-538.

Hricová, R. - Madzinová, R. 2020. Generational change in family companies in Slovakia in the context of demographic changes. In: RELIK 2020: Reproduction of human capital - mutual links and connections : conference proceedings. - Praha (Česko): Prague University of Economics and Business s. 165-177 [online]. ISBN 978-80-245-2394-1 Spôsob prístupu: <https://relik.vse.cz/2020/sbornik/en/toc.html>.

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR. 2020. Registrace rodinných firem spuštěna. Splnil se tak bod živnostenského balíčku. Online. Dostupné na: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/rodinne-podnikani/registrace-rodinnych-firem-spustena--splnil-se-tak-bod-zivnostenskeho-balicku--253229/>

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR. 2019. Komplexní podpora rodinných firem připravena. Počítá mimo jiné s bezúročnými půjčkami a zvýhodněnými zárukami. Publikované dňa 07.11.2019, [online, 12.02.2020]. Dostupné na: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/rodinne-podnikani/komplexni-podpora-rodinnych-firem-pripravena--pocita-mimo-jine-s-bezurocnymi-pujckami-a-zvyhodnenymi-zarukami--250414/>

PwC. (2016). Prekľnutie medzery v stratégii rodinných firiem. Dostupné na: <https://www.pwc.com/gx/en/services/family-business/family-business-survey.html>

SBA. (2018). Štúdia rodinného podnikania na Slovensku, strategická časť. Dostupné na: http://www.sbagency.sk/sites/default/files/3_studia_rodinneho_podnikania_na_slovensku.pdf

SBA (2020): Bariéry rodinného podnikania na Slovensku. Dostupné na: http://monitoringmsp.sk/wp-content/uploads/2021/06/Bari%C3%A9ry-rodinn%C3%A9ho-podnikania-na-Slovensku_07062021.pdf

Servus, S. - Elischer, D. - Horáček, T. 2018. Aktuální otázky nástupnictví pro rodinné podnikání. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7552-643-4.

Suddaby, R., Jaskiewicz, P. (2020). Managing Traditions: A Critical Capability for Family Business Success. *Family Business Review*. Vol. 33(3) 234 –243

Uznesenie vlády ČR zo dňa 11. mája 2020 č. 535

Kontakt

Ing. Romana Hricová, PhD.
Technická univerzita Košice
FVT so sídlom v Prešove
Bayerova 1
080 01 Prešov
romana.hricova@tuke.sk

Ing. Renáta Madzinová, PhD.
Slovak Business Agency, NP Monitoring
Kúpeľná 6
080 01 Prešov
madzinova@sbagency.sk